

Banke pomogle privredi i građanima da lakše prebrode inflaciju

- Kamatne stope neće padati brzo kao što se očekuje
- Rekordna dobit privrede praćena visokom profitabilnošću banaka
- Neefikasno pravosuđe usporava ekonomski razvoj i poskupljuje kredite

1. Iza banaka je, u pravilu, jedna jako uspješna poslovna godina, u kojoj su banke preko rasta kamatnih stopa uspjele naći put do profitabilnosti. Šta je zapravo bilo presudno, te kolika je stvarna cijena koju su privreda i građanstvo platili u tom periodu?

Banke u CEE regionu su uvijek bile profitabilne, čak i u doba negativnih kamatnih stopa. Poslije krize 2008. godine su se mnogo brže oporavile i dosegle dvocifrene stope ROE, za razliku od većine zemalja Zapadne Evrope koje su u koronu ušle sa povratima na kapital od 5% do 6%. Bitno je reći da je prošla godina bila rekordno profitabilna i za privredne subjekte. Mnoge privatne firme su iskazale daleko veće stope povrata kapitala od banaka. Dobit banaka jeste velika ali je i kapital banaka daleko veći od kapitala 90% privrednih subjekata, što treba imati u vidu kada se prave analize ovog tipa.

Kamatne stope u BiH tokom prošle godine nisu rasle ni približno kao u Evropi i zemljama regiona, tako da nisu ugrozile otplatni kapacitet klijenata. Zapravo, možemo reći da su banke pružanjem dodatnih kreditnih sredstava uz umjereno povećanje kamatnih stopa pomogle građanima i privredi da prevaziđu nagli udar inflacije i izbjegnu nelikvidnost. To je dugoročno dobra strategija i za banke, umjesto drastičnog povećanja kamatnih stopa i ekstra profita u kratkom periodu.

Na profitabilnost banaka tokom prošle godine uticalo je nekoliko faktora. Prvo, u određenoj mjeri su porasle kamatne stope na kredite ali to nije pratio rast cijene izvora sredstava, jer banke nisu značajnije podigle kamate na depozite, a i finansiraju se dominantno iz avista sredstava, dakle besplatno. Drugo, umjesto negativnih kamatnih stopa, mogle su da plasiraju viškove sredstava ka prvoklasnim inostranim bankama i ostvare overnight kamatne stope od preko 3%. Treće, zbog inflacije je bila povećana potražnja za kreditima, a istovremeno su rasli i depoziti, što pokazuje i sve veći jaz između deficitarnih i suficitarnih subjekata u našoj ekonomiji.

2. Od ove godine očekuje se pad stopa, to najavljuje i ECB. Kako bi taj proces trebao izgledati kod nas te kad ga očekujete?

Visoke stope inflacije kakve nisu bile viđene od osamdesetih godina prošlog vijeka su natjerale monetarne autoritete na brzo i značajno podizanje referentnih kamatnih stopa, praktično sa nula na preko 5% u slučaju FED, odnosno 4,5% kod ECB. Vodeći monetarni autoriteti su jasno označili da je njihov fokus obuzdavanje inflacije bez obzira na mogući rizik od recesije. U međuvremenu stope inflacije su značajno pale ali, i pored najava, prvi kvartal je prošao bez rezanja referentnih kamatnih stopa.

Štaviše, svjedoci smo da se u posljednje vrijeme i same izjave evropskih i američkih monetarnih autoriteta (ECB i FED) mijenjaju iz perioda u period, što samo po sebi govori o nezahvalnosti bilo kakvih prognoza na temu kamatnih stopa.

Ipak, poslednji izvještaji idu u prilog tome da se inflacija približava ciljanim stopama u većini vodećih evropskih i svjetskih ekonomija, što će posljedično dovesti i do pada kamatnih stopa.

Addiko Bank

Pored inflacije, na kretanje kamatnih stopa mogu uticati i drugi faktori poput razvoja situacije na Bliskom istoku, u Ukrajini, kretanje cijene energenata i drugi.

Međutim, smatram da do pada kamatnih stopa (posebno u BiH) neće doći tako brzo kao što se očekuje, kao i da će taj pad biti veoma postepen.

3. Kako se kretala stopa loših kredita od one pandemijske 2020. godine do danas, te šta je danas dominantno na polju rizika?

Pandemija 2020. godine je uticala na globalnu ekonomiju na način i u mjeri koji do tada nisu bili zabilježeni. Međutim, zahvaljujući nizu monetarnih, fiskalnih i regulatornih mjera, zajedno sa kapitalnim i likvidnosnim pozicijama banaka koje su značajno ojačane nakon Velike finansijske krize iz 2008. godine, negativan efekat na poslovanje banaka nije se odrazio u mjeri u kojoj se to možda očekivalo, što potvrđuje i konstantno smanjenje NPL stope u periodu nakon pandemijske krize.

S druge strane, usuđujem se reći da su banke odigrale i jednu od ključnih uloga u relativno brzom oporavku privrede od posljedica pomenute krize, prije svega kroz spremnost da podrže privredu kroz dodatno finansiranje i osiguranje likvidnosti za premoštavanje kratkoročnih problema.

Nažalost, nakon pandemijske krize, svjetska ekonomija se suočila sa drugim krizama (geopolitička kriza, kriza vezana za lance snabdijevanja, energetska kriza itd.) što je za posljedicu imalo inflatorne udare i pad privredne aktivnosti u većini zemalja. Takav razvoj događaja neminovno u prvi plan stavlja kreditni rizik, odnosno rizik od povećanja stopa nekvalitetnih kredita i nema dileme da će to biti u fokusu i u narednom periodu.

4. U kom stanju je BH privreda trenutno, kad se gleda očima BH bankara? Da li se počinju osjećati problemi s padom industrijske proizvodnje i izvoza koje statistike bilježe već godinu dana?

Ne u mjeri u kojoj bi se to očekivalo. Privredni subjekti su izuzetno dobro poslovali u prethodnim godinama, tako da treba vremena da se ove stvari odraze na njihovu finansijsku poziciju, a samim tim i na banke. Mi budno motrimo ova dešavanja, svakodnevno pratimo poslovanje naših klijenata, ne samo da bismo zaštitili banku, nego i da bismo kao istinski partneri pokušali da izbjegnemo da klijent uđe u probleme.

Međutim, u ovom segmentu stanje u BiH uveliko zavisi od makroekonomskih kretanja kod glavnih spoljnotrgovinskih partnera. Ako znamo da je Njemačka u tehničkoj recesiji, da je Italija imala simboličnu stopu rasta u 2023, bez najave značajnijeg oporavka tih tržišta u 2024. godini, to mora imati svoje negativne reperkusije i na izvoz, zaposlenost i investicije kod nas, a onda posljedično i na obim i kvalitet bankarskih plasmana. Ono što bi bilo svakako poželjno i moguće uraditi u ovom trenutku je aktiviranje dodatne unutrašnje potrošnje kroz intenziviranje infrastrukturnih radova u BiH, za koje ima dosta ugovorenih kreditnih aranžmana, ali njihovo povlačenje i realizacija projekata idu presporo da bi dali značajniji doprinos željenim stopama rasta.

Ukoliko se ovakvi trendovi nastave, neminovno je da će to osjetiti i BH privreda i banke, a i sami građani.

5. Bankarski sektor je prije nekoliko godine imao izazov kredita koje su pojedinci uzimali prije odlaska u dijasporu, te kasnije nisu ispunjavali svoje obaveze. Da li je sektor uspio izaći na kraj s tim problemima?

Addiko Bank

Razmjere ovoga problema su u korelaciji sa razvojem ekonomskih aktivnosti u EU. Samim tim, primjetan je trend smanjenog odlaska klijenata u dijasporu, što je jedna od direktnih posljedica usporavanja zapadnoevropske ekonomije.

Ako govorimo o nekom sistemskom rješenju kada je navedeni problem u pitanju (izrada modela za prepoznavanje i preveniranje navedenog rizika, međudržavna saradnja i sl.), moram reći da isto nije pronađeno. Iskustvo je pokazalo da odluka o odlasku iz zemlje ne zavisi ni od godina, zaposlenja, obrazovanja, niti bilo kakvih zajedničkih faktora koji bi omogućili bankama da preventivno djeluju.

S druge strane, svaka kriza je šansa za nekoga, tako da su pojedine agencije koje već postoje na tržištu BiH i koje se bave naplatom potraživanja, proširile dijapazon svojih usluga i sve češće imamo ponude ove vrste, odnosno ponudu za obavljanje aktivnosti naplate u zemljama EU.

6. U bijeloj knjizi iz 2019. godine istaknut je problem ulaska u posjed kolaterala, proces koji zna trajati duže od sedam godina. Sve su oči uprte u sudove, ali se problem ne rješava... Šta je bankama preostalo?

U ekonomskoj teoriji je dobro poznata kauzalna veza između kvaliteta institucionalnog okvira i stope ekonomskog rasta. Iako je BiH u pojedinim segmentima ekonomskih sloboda napravila određen napredak poslednjih decenija, mora se konstatovati da je taj napredak u segmentima pravosuđa i uopšte upravljanja zemljišnjim knjigama i po svim relevantnim istraživanjima bio najmanji, da ne kažemo zanemarljiv.

Dakle, ulazak u posjed kolaterala je samo jedna kockica u mozaiku koji se zove neefikasna podrška sudstva u procesu naplate potraživanja. Nažalost, situacija se od 2019. godine nije poboljšala, usudio bih se reći da su sudovi određenim novim praksama dodatno otežali cjelokupan proces.

Pomenuta situacija ima višestruke negativne efekte, ne samo na banke nego i na privredu u cjelini. Takav pristup stavlja banke u poziciju da imaju konzervativniji apetit za rizik što u konačnici vodi smanjenom potencijalu za finansiranje i većim kamatama, te posljedično manjem ekonomskom rastu i prosperitetu zemlje.

Želim istaći da postoje i neki pozitivni primjeri kada su pojedini sudovi u pitanju, ali su to još uvijek samo izolovani slučajevi. Osim toga, dalja unapređenja zakonskog okvira kada je prodaja NPL-a u pitanju i prilagođavanje istih evropskim iskustvima (mogućnost prodaja NPL fizičkih lica, kao i jednostavnija procedura prodaje neprihodujućih izloženosti pravnih lica) bi takođe mogla imati pozitivne efekte kada je upravljanje kvalitetom aktive banaka u pitanju.

Addiko Bank

